

Osmanlı'da Ev ve Ev Eşyaları (17. Yüzyılda 'Ayntâb Örneđi)¹**Betül ÇİFTÇİ**

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı,
betulciftci6342@hotmail.com

Özet

Ev insanların barındığı, dışardan gelen tehlikelerden korunduğu yerdir. 'Ayntâb ev ve ev eşyaları hakkındaki bilgileri 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'ıye sicilindeki tereke ve miras belgelerinden elde ettik. Çalışmada 17. Yüzyılda 'Ayntâb'da kullanılan ev eşyaları, yatak takımları, mutfak eşyaları ve temizlik eşyaları hakkında bilgiler verildi. Tereke kayıtları en çok mutfak eşyaları hakkında bilgi vermektedir. Ancak sicilde geçen yiyecekler mutfak eşyalarına göre oldukça azdır. Kahvenin önemli bir içecek olduğunu kahve aletlerinin çeşitliğinden anlaşılmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ev satışları hakkında bilgi verildi. Bu satışlarda evin olduğu mahalle, evin bölümleri ve fiyatları belirtildi. Bu satışlar sayesinde mahallelerin konumu ve dönemin ekonomisi hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şeri'ye Sicili, Tereke, 'Ayntâb, Ev, Mutfak.

House And Household Goods in Ottoman (Example of Ayntab in the 17th Century)**Abstract:**

Home is the place where people are protected from external threats and live. We obtained some information from the documents of number 49 that in 'Ayntâb's Court records. This study give information about cleaning supplies, bed sets, kitchen stuff that was used in 17th century. Heritage record give information mostly about kitchen utensils. But the the food which are in the record are quite less than kitchen utensils. It is understood from the diversity of the coffee items that the coffee is a significant drink. In the last part of Study we informed about home sales. House prices, parts and location are specified in these sales. Thanks to these sales we have knowledge of the location and economy of that period.

---

¹ Gönderim/Kabul Tarihi: 24.04.17/27.07.17

Keywords: Court Records, Heritage Record, ‘Ayntâb, House, Kitchen.

GİRİŞ

Ev, insanların fizyolojik, sosyolojik, estetik ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılandığı yerdir. Başka bir ifade ile toplumun en küçük birimi olan ailenin yaşadığı, coğrafi şartlardan ve dış tehlikelerden korunduğu, barındığı, (Bakır, 1991a: 462-463), kültür alış-verişi yaptığı ve sosyalleştiği yerdir (Cansever, 1999: 441).

“Türk Evi” Orta Asya Türk kültürü ve Anadolu kültürünün sentezi ile meydana gelmiştir. Geleneksel olarak nitelendirilen “Türk Evi” sokaktan bir avlu duvarı ile ayrılmıştır. Meyve ağaçları ve çiçeklerle süslenmiş avlunun ortasında kuyu ve çardak bulunmaktadır. Avlunun etrafında ise mutfak, ahır ve samanlık yer almaktadır (H. Karpuz, 1991: 474-473).

Türk evindeki, tek odada yaşama biçimi Orta Asya kültüründeki otağın, Anadolu evine yansımış halidir (Cansever, 1999: 446). Türk evi, Türk tarihinden beslenmenin yanı sıra sosyal ve kültürel faktörlerden, ekonomiden ve çevresel etkenlerden de beslenmiştir (H. Karpuz, 1999: 451).

Osmanlı'da evlere konak, menzil, hâne, beyt ve dam denilmiştir. Osmanlı evi, iklim, coğrafya, ekonomik güç, mimari bilgi ve ustalık gibi pek çok unsurun sentezi sonucu şekillenmiştir (Demirel, vd., 1992: 703).

Özel yapılarda yerel özellikler bulunmaktadır (Faroqhi, 2010: 186). Bu bağlamda; Güneydoğu Anadolu'da “taş konut mimari”, Doğu Anadolu'da “ahşap hatıllı taş mimari”, Doğu Karadeniz'de “ahşap iskeletli ev mimari”, Ege ve Akdeniz'de “düz damlı kübik taş mimari” Orta Anadolu'da “taş ve kerpiç mimari” tekniği ortaya çıkmıştır (Demirel, vd., 1992: 703).

Osmanlı'da ev inşasında önemli ayrıntılar vardı. Pencerelerin komşu evlerin içini göstermeyecek şekilde konumlandırılması önemliydi. Bu hassasiyete dikkat edilmediği takdirde, mağdurlar mahkemeye de başvurulabilirdi. Halep evlerinde sokağa bakan kısımlara pencere konumlandırılmazdı. Pencereler iç avluya açılırdı. Kahire'de ise iç avlu sadece zengin evlerde yer alırdı (Faroqhi, 2010: 197-196).

İklim, evin yapımını belirleyen ve şehirlerarasında yapıların fonksiyonunu değiştiren önemli unsurlardan biridir. Zira bu bağlamda Gaziantep, Urfa, Mardin, Antakya evlerinde yüksek duvarlarla çevrilmiş olan avlu, Erzurum, Kars, Bitlis evlerinde, kışın uzun sürmesi sonucu zemin katlarda yer edinmiştir (H. Karpuz, 1991: 474).

17. yüzyıldaki ‘Ayntâb evi incelenmeden önce 17. yüzyılda Kayseri ve Ankara evlerine kısa değinilecek olunursa; 17. yüzyılda Ankara/Kayseri

evlerinde genel olarak tek oda bulunurdu. Kışın toplu oturulur, yazın ise üst katta, varsa damda oturulurdu. Kayseri evleri “iki katlı, düz örtülü, kapı ve pencerelerinin kenarları taş oymalarla bezeli”dir. Ankara evleri ise iki veya üç katlı hımmış yapılarıdır. Kiler ve hizmetçi odaları alt katta yer almaktadır. Evin alt katı ise dışarıya kapalıdır. Üst katın pencerelerinin çoğu sokağa açılmaktadır. Komşuların ve yoldan geçenlerin evin içini görmemesi için kafesler yapılmıştır (Faroqhi, 2010: 187-186).

Osmanlı belgelerdeki “tarık-ı ‘âmm” tabiri, evlerin ana yolda yer aldığını belirtmektedir (Kıvrım, 2009: 78). Yine “tarık-ı hass” diye tabir edilen evler ise birkaç evle son bulan çıkmaz sokakları tarif etmektedir. Osmanlı şehir mimarisinde genellikle çıkmaz sokaklar bulunmaktadır. Bu şekilde mahremiyetin korunması hedeflenmiştir (Demirel vd., 1992: 704). Bu çıkmaz sokakların birçoğundan herkes geçemezdi.

16. ve 17. yüzyıllarda Anadolu’daki ev mimarisi aile kültürüne de sirayet etmiştir. Zira evlerin küçük olması nedeniyle bir evde genellikle tek bir aile yaşamaktaydı.

Osmanlı’nın ev mimarisine bakıldığında, imparatorluğun neresinde olursa olsun, evden beklenen fonksiyonlar aynıydı (Faroqhi, 2010: 183-185-197).

EV VE EVİN BÖLÜMLERİ

‘Ayntâb evlerinin şekillenmesinde, iklim, jeoloji, yapı malzemelerinin farklılığı, tarih, inanç, gelenek, coğrafya ve ekonomik faktörler etkili olmuştur (Kanalıcı 2012, s.32).

‘Ayntâb evleri dar sokaklar içerisinde bitişik olarak inşa edilmiştir. Komşu evlere bakan cephelere ya pencere konumlandırılmamış ya da yüksek yerlere konumlandırılmıştır. Pencerelerin konumu ve avlulardaki yüksek duvarlar mahremiyeti koruma düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Evler sokaktaki konumlarına göre isimler almıştır. Çıkmaz sokağın en sonundaki eve “karşı kapı”, sokağın sonundaki sağ ya da soldaki eve “dip gurna ev”, sokağın başındaki eve “köşe ev”, çıkma olan eve “köşklü ev” denilmiştir (Taşdoğan, 2008: 11).

‘Ayntâb evlerinin hemen hemen hepsi taştan yapılmıştır. Üzerleri ise kısmen kiremitle örtülü kısmen de düz damlıdır (Darkot ve Dağlıoğlu, 1979: 66).

‘Ayntâb evleri genel olarak üçe ayrılmaktadır: Konak tipi evler, açık eyvanlı evler ve katlar arası kot farkı bulunan evler (Nahya, 2012:14). ‘Ayntâb evleri genellikle iki ve bazen de üç katlı olarak planlanmıştır. Katlar arası geçişi sağlayan merdivenler ahşap veya taştan yapılmıştır. Haremlik-selamlık bölümü

büyük evlerde görülürken küçük ve orta halli evlerde böyle odalar-ayrıntılar yoktur (Kanalıcı, 2012: 32-33).

49 Numaralı 'Ayntâb Şer' iye sicilinde tespit edilen evin bölümleri şunlardır; fevkâni (AŞS.49/20-1), tahtâni (AŞS.49/ 48-1), oda (AŞS.49/50-2), hâriciye oda (AŞS.49/65-1), eyvân (AŞS.49/51-1), matbah (AŞS.49/77-3), kilar (AŞS.49/11-1), hazîne (AŞS.49/51-1), ahır (AŞS.49/65-1) ve havludur (AŞS.49/67-1). Çok katlı evlerin alt katında; kışık oda, ahır, hela, kiler, mutfak, üst katında; sofa ve oda yer almaktadır. Bununla beraber mutfak bazı evlerde üst katlarda yer almıştır (Kanalıcı, 2012: 33). 49 Numaralı 'Ayntâb Şer' iye siciline göre evin bölümleri ve işlevleri şöyledir:

Fevkâni Oda: Üstte olan oda demektir (Kanar, 2011:206, Çakır, 2015: 117).

Tahtâni Oda: Altta olan oda demektir (Devellioğlu,1996:1023, Çakır, 2015: 117).

Oda: Ailenin günlük hayatının geçtiği bölümdür. Çok fonksiyonlu kullanım şekli vardır; gündüz oturma odası, misafir ağırlama odası, yemek odası ve gece yatak odası şeklinde kullanılmıştır (Bakır, 1991b: 471; Kıvrım, 2005: 205). Odaya girilirken ilk karşılaşılan yer eşiktir. Eşik, esas odadan yaklaşık 10-15 cm alçak olarak konumlandırılmış yere denilmiştir (Erbaş, 2012: 45).

Harici Oda: Dışarıdaki oda, demektir (Kanar, 2011:266).

Eyvân: Büyük sofa, salon, demektir (Devellioğlu,1996:244). 'Ayntâb'da eyvana çıkmak için taş merdiven kullanılmıştır (Kıvrım, 2005: 204).

Matbağ (Mutfak): Yemek pişirilen, bulaşık ve çamaşır yıkanılan bölümdür. Matbahların büyük bir kısmında su kuyuları bulunmaktadır (Kıvrım, 2005: 208-209).

Kilâr: Tahılların, yiyeceklerin muhafaza edildiği yerdir (Nahya, 2012:13). Kiler evin serin ve ışıksız bölümde yer almaktadır ki burada ki amaç muhafaza edilen ürünlerin bozulmamasıdır (Alkan, 1992: 790).

Hazine: Odaların içerisinde birkaç basamakla inilerek veya çıkılarak ulaşılan bu bölümde kullanılmayan eşyalar yer almaktadır (Kıvrım, 2005:206).

Ahır: Ev halkının beslediği inek, keçi, at, eşek vs. hayvanlar bulunmaktadır (Kıvrım, 2005: 209).

Avlu/Havlu: Yüksek duvarlarla çevrili avluların içerisinde ağaçlar ve çeşitli bitkiler yer alırdı (Kanalıcı, 2012: 57). Yöre halkı yaz mevsiminde günün çoğunu burada geçirirdi. Bu sebeple avluya "hayat" da denirdi. Avlunun içerisinde

çeşme, kuyu ve havuz bulunurdu. Yöre halkı havuza “gane” ismini vermişti. (Taşdoğan, 2008: 16). Ev halkı zamanın büyük kısmını avluda geçirirdi. Kadınlar avluyu, ekmek yapmak, yemek yapmak ve çamaşır yıkamak için kullanırdı. Günlük işlerin dışında avluda misafirler ağırlanır ve çocuklar oyun oynardı (Kıvrım, 2009: 75-76).

‘Ayntâb’da müslim ve gayrimüslimlerin evleri arasında ekonomik durum dışında bir fark bulunmamaktadır (Kanalıcı, 2012: 32).

EV EŞYALARI

Ev eşyalarının çeşitliliği ve sayısı ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel durumunu yansıtmaktadır (Demirel vd., 1992: 706). İslam’ın israftan kaçınmayı öğütmesi Osmanlı ev kültürüne de sirayet etmiştir. Zira ev eşyalarında görülen sadelik bu öğütün tesiridir (Alkan, 1992: 790).

Türklerde halı, inanç felsefesine dayanarak yapılmış ve kullanılmıştır. Bu bağlamda yolculuk esnasında vefat eden Türkler, tabut yerine halı veya kilime sarınmışlardır (Karamağaralı, 1997: 28). Türk halısının zengin ve köklü bir geçmişi vardır. Yerli ve yabancı birçok müzede sergilenen Türk halıları bu köklü mirasın yaşayan kanıtlarıdır (Barışta, 1995: 211).

Halı, Türkler tarafından üzerinde oturan ve namaz kılınan bir gündelik eşya olarak kullanılmıştır. Pazarcık kurganında Asya Hunlarına ait düğümlü Türk halısının gelişimi Türk Devletleri’nden Osmanlı’ya kadar sürmüştür. Osmanlı saray halısında yaprak, çiçek, lale, sümbül, karanfil ve narçiçekleri gibi yeni motifler kullanılmıştır (Aslanapa, 1997: 18-24).

‘Ayntâb’da halı yerlere ve sedirlerin üzerlerine serilmek için kullanılmıştır. Halı belgelerinde halı, hâlice ve kâlice olarak geçmektedir (Kıvrım, 2005: 214). 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde tespit edilen halı, hâlice ve kâlice çeşitleri şunlardır: sagîr hâlî, hâlice orta (AŞS.49/74-1), kızıl kâlice (AŞS.49/98-3) ve sagîr cedid kâlicedir (AŞS.49/120-1).

‘Ayntâb’da halı dışında kilim, savan ve keçenin kullanıldığı da görülmüştür. 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde tespit edilen kilim çeşitleri şunlardır; müsta’mel kilim (AŞS.49/19-4), elvân kilim (AŞS.49/74-1), cedid kilim (AŞS.49/119-2) ve boz kilimdir (AŞS.49/122-3). Savan olarak da köhne savan çeşidi tespit edilmiştir (AŞS.49/98-3). Keçe, yünden yapıldığı için maliyeti daha ucuz olmaktadır. Bu yüzden yaygın olarak kullanılmaktadır (Kıvrım, 2005: 214). Lakin, 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde sadece yan keçe çeşidi tespit edildi (AŞS.49/13-1). Sicilde seccade çeşidi olarak da köhne seccade çeşidi tespit edildi (AŞS.49/102-2).

'Ayntâb evlerinde, minder (AŞS.49/98-3), gündüz üzerinde oturmak için kullanılırdı (Kıvrım, 2005: 213). 'Ayntâb'da kullanılan perde çeşitleri hakkında ise teferruatlı bilgiler elde edilemedi. Sadece bir belgede çadır perde çeşidi tespit edildi (AŞS.49/102-2).

Evlerde ısınmak amacıyla mangal kullanılırdı (Eken,2000:479). 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'ie sicilinde tespit edilen mangal çeşitleri şunlardır; bakır mangal (AŞS.49/102-2) ve demir mangaldır (AŞS.49/119-2).

Evlerin aydınlatılması için de şamdan (AŞS.49/119-2, Eken, 2000:479), mum (AŞS.49/119-2), kandil ve çıra kullanılmıştır (AŞS.49/122-3).

Yatak Takımları

Osmanlı toplumunda yataklar gece serilir, gündüzleri toplanıp yüklüklerde (Demirel vd., 1992: 710, Faroqhi, 2010: 187) veya odalardaki dolaplarda saklanılırdı (Taşdoğan, 2008:21). Bu durum yatmak için özel bir odanın bulunmamasından kaynaklanırdı. Yatak takımı olarak yastık, yorgan, döşek ve çarşaf kullanılırdı. 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'ie sicilinde tespit edilen yatak takımları şunlardır;

Yastık çeşitleri; kadife çift yasdık (AŞS.49/13-1), kadife yasdık, bez yasdık çift, bez yasdık, beyaz bez yasdık, (AŞS.49/74-1), bez tekli yasdık, kumaş ve bez yasdık (AŞS.49/82-3), köhne münakkaş yasdık (AŞS.49/83-2) ve nakışlı elvân kumaş yastıktır (AŞS.49/120-1).

Yorgan çeşitleri; bez yorgan (AŞS.49/82-3), çift yorgan yüzü (AŞS.49/120-1), yorgan şilte (AŞS.49/34-2), ma'i yorgan, kumaş yorgan ve çift yorgandır (AŞS.49/74-1).

Döşek çeşitleri; döşek şilte (AŞS.49/34-2), kadife döşek yüzü ve kumaş döşek yüzüdür (AŞS.49/120-1).Yatağa serilen çarşaf hakkında sadece kumaş çarşaf çeşidi tespit edildi (AŞS.49/74-1).

Mutfak Eşyaları

Mutfak, Arapça "matbağ"dan gelip yemeğin hazırlandığı yer demektir. Geleneksel Anadolu evinde mutfak zemin katta bulunmakla beraber bazen üst katta bazen de evin dışında yer alırdı (Sirel, 1991: 757-758). Matbahta ocağın bulunduğu bölümde yemek pişirme, bulaşık yıkama yeri ve çeşme bulunurdu (E. Karpuz, 1999: 458).

'Ayntâb'da mutfak kültürüne çok önem verildiğini terekelerden anlamak mümkündür. Zira 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'ie sicilindeki terekelerde mutfak

kültürü hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye siciline göre ‘Ayntâb’da tüketilen yiyecekler;

Kahvaltılık yiyecekler: Peynir (AŞS.49/102-2), hıyar, (AŞS.49/103-1) ve zeytindir (AŞS.49/16-1). Zeytinden ayrıca yağ ve sabun olarak da faydalanılmıştır (Darkot ve Dağlıoğlu, 1979: 66).

Tahıllar: Buğday (AŞS.49/106-1), bulgur (AŞS.49/146-3), nohud (AŞS.49/25-3) ve ak darıdır (AŞS.49/111-2).

Meyveler: Güşne (AŞS.49/25-3), incir (AŞS.49/57-1), üzüm (AŞS.49/ 146-3) ve kuru üzüm (AŞS.49/54-2). ‘Ayntâblılar yetiştirdikleri üzümün kırktan fazla çeşidini saymakla iftihar etmişlerdir. (Darkot ve Dağlıoğlu, 1979: 66).

Diğer yiyecekler: Ceviz (AŞS.49/12-1), bekmez (AŞS.49/6-2), tuz (AŞS.49/148-1), yağ, zeyttir (AŞS.49/102-2). Zeyt, zeytinyağı demektir (Özlu, 2006: 119). İçecek türü olarak da sadece kahve tespit edildi (AŞS.49/99-3).

Türklerin en önemli öğünü akşam yemeğidir (Lajos, 1979: 469). Yemekler yere serilen sofraya üzerindeki sinide yenilirdi (Kıvrım, 2005: 215). “Sini”, bir ayak ya da sehpa üzerine konulan, yemek tabakları için kullanılan bakır veya pirinçten büyük tepsilere denirdi (Özlu, 2006: 123, Aydın, 2008: 86). 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde tespit edilen mutfak araç-gereçleri ve işlevleri şunlardır:

Tas, bugünkü bardakların işlevini görmektedir. Sicilde tespit edilen tas çeşitleri şunlardır; cam tas (AŞS.49/12-1), sağır tas (AŞS.49/34-1), bakır tas (AŞS.49/98-3), saplı tas, kebir tas (AŞS.49/119-2) ve kapaklı taktır (AŞS.49/120-1). Kadah, bardak olarak kullanılırdı. Kadah çeşiti olarak da sadece sim kadah tespit edildi (AŞS.49/73-2).

Sahan, içinde yemek ısıtılan ya da yumurta vb. şeyler pişirilen derinliği az olan metal kaptır (Özlu, 2008: 122). Sicilde tespit edilen sahan çeşitleri; bakır evâni sahan (AŞS.49/12-1), ayaklı sahan, lengeri sahan (AŞS.49/98-3) ve sefer sahandır (AŞS.49/162-1).

Tabak, yine sofraya kültürünün bir diğer ürünüdür. Tabak çeşidi olarak İznik tabak (AŞS.49/120-1) ve İznik kase tabak tespit edildi (AŞS.49/98-3). Kaşık çeşidi olarak kemik kaşığı tespit edildi (AŞS.49/74-1).

Tencere, yemekleri pişirmek amacıyla günümüzdeki fonksiyonuyla kullanılmıştır. Tencere çeşitleri; kebir tencere, sağır tencere (AŞS.49/98-3) ve kızıl tencedir (AŞS.49/102-2).

Kazan, çok miktarda yemek pişirmek veya bir şeyleri kaynatmak için kullanılan derin kulplu kaplara denir (Özlü, 2006: 121). Kazan çeşidi olarak kulblu kazan tespit edildi (AŞS.49/147-3).

Tepsi, kahve, şerbet, ayran vs. ikramları sunmak için kullanılan mutfak aletidir. Sicilde tespit edilen tepsi çeşitleri; kahve tepsisi (AŞS.49/19-4) ve cam tepsidir (AŞS.49/120-1).

Lenger, yayvan ve kenarları geniş büyük bakır kaptır (Özlü, 2006: 123). Tespit edilen lenger çeşitleri şunlardır; sahan, sagîr lengeri (AŞS.49/19-4) ve kebir lengeridir (AŞS.49/102-2).

Güğüm, (AŞS.49/102-2), bakır, pirinç, gümüş ve altından yapılan testi şeklinde ağzı geniş ve kapalı olan su kabıdır (Pakalın, 1983: 683).

Katremiz, (AŞS.49/34-2) cam şişe veya vazo demektir (Özlü, 2006: 124).

Bakraç, (AŞS.49/12-1) çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova demektir (Aydın, 2008: 88).

Kevgir, (AŞS.49/122-3) uzun saplı yayvan ve delikli kepçe demektir.

Tabe, (AŞS.49/120-1) tava demektir.

Badiye, (AŞS.49/74-1) dibi geniş, ağzı dar, kazan, büyük bakır tas, yayvan toprak kap anlamlarına gelmektedir.

Havan, (AŞS.49/12-1) içinde bir şeyleri, dövüp ufalatmaya yarayan tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kaptır (Özlü, 2006: 121, 122, 123, 125).

Sac, (AŞS.49/83-1) üstünde ekmek pişirilen ters çevrilip et gibi harlı ateş isteyen yemeklerin pişirildiği çok fonksiyonlu mutfak aracıdır.

Diğer mutfak eşyaları şunlardır; leğen, ibrik, süzgeç (AŞS.49/98-3), çömçe, kebir şiş ve şiş hırdavâtı, (AŞS.49/122-3), kebir testi ve sagîr testidir (AŞS.49/116-3).

Kahve bayramların, misafirlüğün, kız isteme törenlerinin, taziyelerin velhasıl kelim acı ve tatlı günlerin vazgeçilmez içeceği. Süre gelen deyimiyle bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır (Yıldız: 2002:636-638). Evliya Çelebi 'Ayntâb kahvehaneleri hakkında "ve cümle kahvehânelerinde bir mahabbet ve meveddet üzere ihtilâf ederler kim sâ'ir büldân kavmi anlara gıpta ederler", demiştir (Çelebi, 2005: 180).

49 Numaralı 'Ayntâb Şer'îye sicilindeki terekelerde kahve edevatına yönelik ayrıntılı bilgi mevcuttur. Fincân çeşiti olarak; Fağfuri Fincânı ve İznik Fincânı

(AŞS.49/12-1) isimleri tespit edildi (Devellioğlu: 1996:248“*Fağfur*”, Çin’de porselenden yapılan kap-kacak, demektir). Kahve takımının parçaları ise; kahve tepsisi (AŞS.49/19-3), kahve ibriği (AŞS.49/119-2), sefer kahve ibriği (AŞS.49/34-2), sagır kahve ibriği (AŞS.49/ 148-1), kahve ibriği tâbe (AŞS.49/120-1) ve kahve tabağıdır (AŞS.49/74-1).

Temizlik Eşyaları

49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde tespit edilen temizlik eşyaları ve işlevleri şunlardır:

İbrik, karın kısmı şişkin sapı bulunan su kabıdır (Pakalın, 1983: 14). El, yüz ve ayakları yıkamak ve genellikle abdest almak için kullanılırdı (Öztürk, 2008:256). Çeşitleri ise; el ibriği (AŞS.49/19-4) ve leğen ibriğidir (AŞS.49/98-3).

Leğen, abdest almak için kullanılırdı. Çeşitleri ise; el leğeni ve hamam leğenidir (AŞS.49/84-3).

Diğer beden temizlik eşyaları şunlardır; tarak, (AŞS.49/45-2) peştemâl (AŞS.49/83-1), hamam taşı (AŞS.49/119-2) ve hamam kasedir (AŞS.49/147-3).

Günlük işlerde kullanılan temizlik eşyaları ve işlevleri şunlardır;

Kazgan (AŞS.49/102-2), su kaynatmak, çamaşır yıkamak gibi işlerde kullanılırdı (Öztürk, 2008: 264-265).

Taşt ise çamaşır, yün vs. şeylerin yıkanmasında kullanılırdı (AŞS.49/34-2).

EV SATIŞLARI

‘Ayntâb’da ev satışları ile alakalı davalarda standart bir usul kullanılmıştır. Davalarda ilk önce satışın yapıldığı şehrin ismi, ardından satıcının ismi ve babasının ismi sonra da satıcının ikamet ettiği yer belirtilmiştir. Kişinin kendisi satışı yapacak ise asaleten, vekil aracılığıyla satış yapılacak ise vekâleten ifadeleri kullanılmıştır. Bu işlemlerin ardından evin konum bilgileri, etrafındaki mülkler ve mülk sahipleri ayrıntılı olarak yazılmıştır. Ardından evin bölümleri yine ayrıntılı olarak yazılmıştır. En sonunda da satış şekli, satış onayı ve şahitlerin isimlerinin tek tek yazılmasıyla satış işlemi sona ermiştir (Koçak, 2010: 59). Bu satış belgeleri hüccet niteliği taşımaktadır. Bu belgeler, ileride çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünü de kolaylaştırmaktadır (Çakır, 2015: 591).

“Bey’-i bât” yani kesin satış işlemi ‘Ayntâb’daki satışlarda yaygın olarak kullanılmıştır (Koçak, 2010: 60, Çakır, 2015: 592). 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilindeki ev satışlarının çoğu bu usul üzere yapılmıştır (Ayrıntılı bilgi için

bakınız: AŞS.49/ 5-1/ 20-1/ 20-2/ 48-1/ 51-1/ 65-1/ 83-3/ 96-4/ 100-1/ 101-1/ 110-1/ 113-4/ 122-2/ 124-4/ 133-3/ 138-3). Lakin bu başlık altında bu satışlardan çok satışların sebepleri ve satış fiyatlarının farklılaşma durumları üzerinde durulacaktır.

Ev satışlarında evin mevkisi ve evin bölümleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'îye sicilinde ev için genellikle "menzil" ifadesi kullanılmıştır. "Oda" ifadesi ve yine "beyt" ifadesi de yaygın olarak kullanılmıştır. 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'îye siciline göre evin bölümleri şunlardır: fevkânî (AŞS.49/20-1), tahtânî (AŞS.49/ 48-1), oda (AŞS.49/50-2), hâriciye oda (AŞS.49/65-1), eyvân (AŞS.49/51-1), matbah (AŞS.49/ 77-3), kılar (AŞS.49/11-1), hazîne (AŞS.49/ 51-1), ahır (AŞS.49/65-1) ve havludur (AŞS.49/67-1).

49 Numaralı 'Ayntâb Şer'îye sicilinde ev alım-satımlarının sebepleri çoğunlukla belgelere yansımamıştır. Bununla beraber bazı davalarda satışların yapılış sebepleri belirtilmiştir. Bunlardan biri nafaka ihtiyacı için ev satışlarıdır. Beg Mahallesi'nde bir sagîr beyt, bir matbah ve bir havlu nafaka ihtiyacı için 28 esedi guruşa satılmıştır (AŞS. 49/86-1).

Evler bazı durumlarda aile içinde el değiştirmiştir. Bu durumun bir sebebi bazı eşlerin boşanma durumlarında kadınlara ev veya eşya vermesidir. Lakin bu durumun örnekleri çok azdır (Koçak, 2011: 425). Evlerin aile içinde el değiştirmesinin bir diğer sebebi de mehir talepleridir. Zira bazı mehir talepleri davalarında mehrin, gayrimenkul olarak ödendiği tespit edilmiştir. Rukiye bint-i Yûsuf isimli hatuna onbeş guruş mehri mü'eceli karşılığında zevcesinin terekesinden ev, verilmiştir. Davada mehir karşılığında verilen evin bölümleri ise belirtilmemiştir (AŞS.49/154-2).

Ev satışlarının bir kısmı miras paylaşımı sonrası yapılmıştır. Miras kalan evler, bazen hisse olarak satılmıştır. Bostâncı Mahallesi'nde sâkin iken vefat eden el-Hâc Hüseyin bin Mehmed'in Bostâncı Mahallesi'ndeki şimâle nâzır bir fevkânî beyt, bir kılar ve bir havlusu bulunan evi, çocukları el-Hâc Mehmed, Ahmed, 'Âyşe, İmhân ve Fâtıma'ya intikal etmiştir. 'Âyşe, İmhân ve Fâtıma isimli hatunlar kendi hisselerinin kardeşleri Ahmed'e 36 guruşa satmışlardır (AŞS.49/11-1 ve diğer miras ev satışları için bakınız: AŞS.49/ 67-1, AŞS.49/ 152-2).

Ev satışlarının büyük bir kısmı erkekler arasında yapılmıştır. Bununla beraber kadınlar da ev satışlarında yer almıştır. 'Ayntâb'daki ev satışlarında kadınları hem satıcı hem de alıcı konumunda görmek mümkündür (Çakır, 2015: 593-594). 49 Numaralı 'Ayntâb Şer'îye sicilinde de kadınlar hem satıcı (Ayrıntılı bilgi için bakınız: AŞS.49/ 5-1/ 20-2/ 83-3/ 86-1/ 124-4 /138-1/ 138-3) hem de alıcı

konumunda görülmektedir (Ayrıntılı bilgi için bakınız: AŞS.49/ 51-1/ 110-1/ 133-3).

‘Ayntâb’da gayrimüslimler ev satışlarında hem alıcı hem de satıcı konumunda yer almışlardır (Çakır, 2015: 594). 49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde ise gayrimüslimlerin ev satışlarına yönelik bilgi tespit edilememiştir.

Ev fiyatlarının belirlenmesinde pek çok etken bulunmaktadır. Evlerin camilere, mescitlere, vakıflara, çarşılara yakınlığı (Kıvrım: 2009: 89, Koçak, 2010: 61) ve semtlere göre konumu fiyatlarının da değişmesine sebep olmaktadır (Yılmazçelik, 1998:120). Bostancı Mahallesi, Bostancı Câmî’ Şerîf Vakfı’nın yanında bir tarafı ana yolda olan bir tahtâni beyt, bir fevkâni beyt ve havlusu bulunan ev 42 guruşa (AŞS.49/5-1) yine Bostancı Mahallesi’nde camii şerif vakfının yanında bulunan, bir tahtâni, bir fevkâni beyt, bir ahur ve havlusu bulunan ev 80 guruşa satılmıştır (AŞS.49/48-1). Aynı mahallede bulunan evlerde, ev fiyatlarının değişmesinde pek çok etken bulunmaktadır. Bu etkenlerin başında evin güneşe göre konumları, büyüklük veya küçüklüğü, eski veya yeni olması, evin bölümlerinin azlığı veya fazlalığı gelmektedir.

Ev satışlarında evlerin ana yolda veya çıkmaz sokakta olması fiyatlarda belirleyici olan hususlardandır. Nitekim, Şhreküstü Mahallesi, bir tarafı ana yolda bulunan iki tahtâni beyt, bir fevkâni beyt, bir hazine, bir matbah ve havluyu 50 guruşa satılmışken (AŞS.49/101-1) yine Şhreküstü Mahallesi, iki tarafı çıkmaz sokak olan ve bir tarafı ana yolda bulunan bir fevkâni, bir tahtâni beyt, bir ahır, bir matbah ve bir havlusu bulunan ev 30 guruşa satılmıştır (AŞS.49/138-1).

49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye sicilinde tespit edilen en pahalı ev Seng-i Hoşkadem Mahallesi’nde 400 guruşa satılmıştır. Fiyatın yüksek olmasının sebebi ise iki tahtâni, iki fevkâni beyt, bir matbah, havlu, hâriciyye, bir fevkâni oda, bir ahur ve havludan oluşmasından kaynaklanmaktadır (AŞS.49/20-1). Sicilde en düşük miktarda satışı yapılan ev/oda ise Tarla-i Atik Mahallesi’nde on esedi guruşa satılan küçük odadır. Hem küçük olması hem de sadece bir odadan oluşması haliyle satış miktarını düşürmüştür (AŞS.49/ 77-1).

SONUÇ

‘Ayntâb’da evin dönemin şartları içerisinde gayet ekonomik kullanıldığı görülmekteydi. Zira bir avlu ve bir oda neredeyse insanların tüm ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Gündüz oturulan, yemek yenilen, misafir ağırlanan oda, gece ebeveyn ve çocukların yatak odasına dönüşmekteydi.

Odanın ekonomik kullanımı avlu/havlularda da görülmektedir. Avlular kadınların dinlendiği, günlük işlerini yaptıkları, misafir ağırladıkları çok işlevsel

yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağaçlar ve çiçeklerle süslü bu mekânları, kadınların sosyal ilişkilerini sürdürdükleri mekânlar olarak da nitelendirmek mümkündür.

Ev eşyalarına yönelik bilgilerin çoğu terekelerden tespit edildi. Terekelerdeki ev eşyalarında bir kıyaslama yapılacak olursa, terekelerde en çok mutfak kültürü hakkında bilgi mevcuttur. Bu da bölgenin yeme-içme kültürüne önem vermesinden kaynaklanmaktadır. Terekelerde yine kahve ve kahve edevatına yönelik önemli bilgiler elde edilmiştir. Mutfak kültürü dışında yatak takımlarında en fazla yastık çeşitleri hakkında malumat edinilmiştir.

'Ayntâb'da ev kültürü ile ilgili birçok terim bugün Güneydoğu'da hala kullanılmaktadır. Mutbağ, tas, kadah, sahan, sini, hayat (avlu) gibi kelimeler hala bölge halkının dimağından silinmemiştir.

KAYNAKÇA**49 Numaralı ‘Ayntâb Şer’iye Sicili.**

- Alkan, A. Turan, (1992), “**Ev ve Ailenin Değişimi**”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C.2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları No:71, Ankara, ss.786-801.
- Aslanapa, Oktay, (1997), “**Türk Halı Sanatının Tarihî Gelişmesi**”, Arış Dergisi, (3), ss.18-27.
- Aydın, İhsan, (2008), “**Tanzimat Döneminde Ankara ve Gaziantep Terekelerinin Mukayeseli Bir Çalışması**”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Bakır, İbrahim, (1991a), “**Ailenin Yaşama Mekanı Ev**”, Türk Aile Ansiklopedisi, C.2, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara, ss. 462-469.
- _____, (1991b), “**Ev ve Oda, Oda Çeşitleri**”, Türk Aile Ansiklopedisi, C.2, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara, ss. 470-473.
- Barışta, H. Örcün, (1995), “**Sarayönü ve Ladik’te Bulunan Türk Halılarında Bazı Örnekler**”, Vakıflar Dergisi, (XXV), ss.211-234.
- Çelebi, Evliya, (2005), **Seyahatname**, C.9, (Ed.: M. Sabri, Koz), YKY., İstanbul.
- Cansever, Turgut, (1999), “**Osmanlı Evi**”, Osmanlı, C.10, (Ed.: Güler Eren), YTY., Ankara, ss.440-449.
- Çakır, İbrahim Etem, (2015), **16. Yüzyılda Ayntâb Şehri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Darkot, Besim ve Hikmet Turan Dağlıoğlu, (1979), “**Ayntab**”, İA, C.2, MEB, İstanbul, ss. 64-67.
- Demirel, Ömer-Tuş, Muhiddin-Gürbüz, Adnan, (1992), “**Osmanlı Anadolu Ailesinde Ev, Eşya ve Giyim-Kuşam (XVI-XIX Yüzyıllar)**”, Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C.2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları No:71, Ankara, ss.703-754.
- Devellioğlu, Ferit, (1996), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Eken, Galip (2000), “**XVIII. Yüzyıl Ortalarında Antep’te Aile**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (6), Konya, ss.477-490.

- Erbaş, Selin Sedef, (2012), “**Gaziantep Evlerinin İç Mekân Tasarımı**”, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Faroqhi, Suraya, (2010), **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla**, (Çev: Elif Kılıç), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kanalıcı, Aysun Kaleoğlu, (2012), “**Geleneksel Gaziantep Evleri Yapı Üretimi Analizi**”, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Kanar, Mehmet, (2011), **Osmanlı Türkçesi Sözlüğü**, Say Yayınları, İstanbul.
- Karamağaralı, Beyhan, (1997), “**Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine**”, Arış Dergisi, (3), s.28-39.
- Karpuz, Haşim, (1991), “**Geleneksel Ev**”, Türk Aile Ansiklopedisi, C.2, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara, ss.473-475.
- _____, (1999), “**Türk Evi, Osmanlı Evi**”, Osmanlı, C. 10, (Ed.: Güler Eren), YTY, ss. 450-456.
- Karpuz, Emine, (1999), “**Anadolu Türk Mimarisinde Mekan Olarak Mutfak ve Osmanlı Dönemi Örnekleri**”, Osmanlı, C. 10, (Ed.: Güler Eren), YTY, ss.457-463.
- Kıvrım, İsmail, (2005), “**Şer’iye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılda Konya ve Ayıntâb Şehirlerinde Gündelik Hayat (1670-1680)**”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- _____, (2009), “**17. Yüzyılda Gaziantep’te Ailenin Yaşadığı Mekân: Ev (Özellikleri ve Fiyatları)**”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (10), ss. 69-97.
- Koçak, Zülfiye, (2010), “**Şer’iye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılda Ayntab ve Çevresindeki Gayrimenkul Satışları (1600-1650)**”, History Studies, 2/2, ss.57-70.
- _____, (2011), “**Ayntab Şehrinde Aile Birliğinin Sona Erme Süreci (1600-1650)**”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), ss.417-435.

- Lajos, Fekete, (1979), “**XVI. Yüzyılda Taşralı Bir Türk Efendi Evi**”, Belleten, C. XLIII, (170), (Çev: Tayyib Gökbilgin), TTK, Ankara, ss. 457-480.
- Nahya, Z. Nilüfer, (2012), “**Gaziantep’te Bir Kültürel Mekân Olarak Mutfak**”, Folklor/Edebiyat Dergisi, C.18, (69), ss.9-24.
- Özlı, Zeynel,(2006), “**XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep Mutfağı**”, Milli Folklor Dergisi, 18, (72), ss.118-128.
- Öztürk, Temel, (2008), “**Kadı Sicillerindeki Bazı Muhallefatlara Göre Trabzon’da Temizlik ve Vücut Bakım Malzemeleri (1700-1750)**”, Osmanlı Araştırmaları XXXII , (TheJournal Of OttomanStudies, XXXII), İstanbul ss.249-282.
- Sirel, Ümit (1991), “**Mutfak**”, Türk Aile Ansiklopedisi, C.2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, İstanbul, ss.757-758.
- Pakalın, Mehmet Zeki,(1983), **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.1-2, MEB, İstanbul.
- Taşdoğın, Ayşegül Deniz, (2008), “**Konut Mobilyasının Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, Gaziantep Örneğı**”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yıldız, Cengiz, (2002), “**Türk Kültür Tarihinde Kahve ve Kahvehane**”, Türkler, C.10, (Ed.: Güzel, Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca) Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, ss.635-639.
- Yılmazçelik, İbrahim, (1998), “**XVIII. Yüzyılda Gaziantep’in İdari, Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Durumu**”, Osmanlı Araştırmaları, XVIII, (The Journal Of Ottoman Studies, XVIII), İstanbul, ss.105-123.